

Siniša Balajić
POZIV: DUHOVNOST I SAN
San o oružju Franje Asiškoga

*Vocation: spirituality and dream
St Francis of Assisi's Dream of Armour*

UDK: 235.3-05 Franciscus Assiensis, sanctus
248.2 : 159.963.3
Pregledni znanstveni rad
Primljeno 3/2009.

155

Služba Božja 2 | 09.

Sažetak

San o oružju Franje Asiškoga doima se važnim elemenatom u proučavanju, ne toliko poziva Franje Asiškoga, koliko poziva uopće. Budući da se analizom i interpretacijom snova bave antropologija, psihologija, filozofija, teologija, itd., koncept razumijevanja ovoga sna uokviruje različita znanstvena (antropologija, psihologija) i teorijska načela (filozofija, teologija-duhovnost).

Svjesni smo da proučavanje nečijega života, a pogotovo proučavanje nečijih snova, nije nimalo lagan zadatak. Unatoč tome, namjera nam je barem uputiti na neke elemente ovoga sna koji se čine važnima za razumijevanje šire slike poziva, a nadilaze njegovo puko bio-psihološko ili sociološko određenje.

Ključne riječi: *poziv, zov, duhovnost, intima, eros, odnos.*

UVOD

San je jedna od onih tema kojom se rado bave mnogi psiholozi, sociolozi, teolozi, filozofi, književnici, svećenici, ljudi uopće. Neki ih opisuju kao bajke, neki ih doživljavaju kao najdublju stvarnost, u nekima se analiziraju i interpretiraju ne bi li se kroz njihovu interpretaciju ušlo u tajne nečijega bića i spoznaju osobnosti. San naime otvara prostor osobnih doživljaja, skrivenih osjećaja, očekivanja, želja, nadanja, ljubavi, strahova. San, u konačnici, otvara prostor upoznavanju čudnovato skrivenih kutaka osobnosti. Stoga, upoznavati nečije snove,

znači upoznavati osobu u njezinoj intimi,¹ ondje gdje se ni sama ne poznaje dovoljno. Razumjeti san znači razumjeti drugoga. I obratno, razumijevajući nečiji život upoznajemo i snove. Unatoč svom optimizmu, svjesni smo da je san područje koje ne podliježe zakonima budnoga stanja; njega se ne može jednako kontrolirati kao budnost niti primijeniti iste zakone pa je manje jasan, "svakodnevni", podložan analizi i interpretaciji.

Moramo još dodati da san, pogotovo u religioznoj interpretaciji, ne označava nešto strano subjektu koji sanja. Budući da znakovi stvarnosti – u kontekstu religiozne, pogotovo teološko-biblijske, literature – bivaju interpretirani s nadom razumijevanja prisutnosti božanskoga, tako i snovi dobijaju isto značenje; u njima se susreće čovjek s bogatstvom znakova onostranoga, vanvremenskoga, duhovnoga. Snovi su u ovom kontekstu viđeni kao duhovna stvarnost ili posebno mjesto susreta s Bogom,² tako da stvaraju, zajedno s elementima psiholoških dinamizama, biblijskim elementima, povijesnim, moralnim, erotskim, afektivnim, homogeno djelo koje jasnije oslikava život određene osobe. U ovom snu ističu se tri važne dimenzije; duhovna dimenzija, intima osobe i stvarajući odnos koji nadilazi seksualnu potrebu.

Budući da je san kroz povijest u teološko-filozofskom krugu, u krugovima psihologije, psihijatrije, itd., imao povlašteno mjesto u razumijevanju osobe i njezinog religioznog odnosa i postavki, ne možemo zaobići ovaj fenomen ako želimo razumjeti genezu zvanja. Stoga nam se *San o oružju*, kojega je sanjao Franjo Asiški, čini vrlo dobrom pozadinom na temelju koje možemo pronaći

¹ Riječ intima nije znanstveni izraz, nego predznanstveni. U tekstu ćemo je često susretati, ne kao jedinstvenu dimenziju, nego kao onu koja zahvaća razne dimenzije: svjesno, podsvjesno, nesvjesno. U njoj se skrivaju različiti podražaji, među kojima duhovni, emotivni, seksualni itd. Intima je, u ovom smislu, gotovo jednaka ljudskoj osobnosti – te ćemo je tako i vrednovati u tekstu – s tim da ona punu snagu dobija u dimenziji svjesnoga. San, u ovako shvaćenoj intimi nije isto što i intima, nego je samo jedna od dimenzija koja iz nesvjesnoga, podsvjesnoga ide prema rubu svijesti. Interpretacija svega onoga što odzvanja u intimi, pa tako i poziva, preko značenja i simbolike seksualnoga tipa također ima svoju snažnu ulogu u razumijevanju poziva, no ona je nedovoljna. I same psihoanalitičke interpretacije smjeraju dalje od one seksualne, prema zagonetki sna, tj. traženju smisla znakova koji proizlaze iz sna. Stoga, san koji odzvanja u nesvjesnom ili podsvjesnom dijelu intime, jest enigma koja može imati daleko šire značenje od samog znanstvenog (psihološkog) razumijevanja sve do traženja stvarnog smisla života i ulaska u drugu dimenziju intime, tj. u dimenziju duha.

² Usp. R. Zavalloni, *La personalità di Francesco d'Assisi. Studio psicologico*, Padova, Ed. Messaggeri, 1991., 129-130.

važne elemente sna i proširiti obzor razumijevanja zvanja kao odnosa.

San o oružju

San o oružju Franje Asiškoga oslikao je Bonaventura vrlo živim elementima:

“Sljedeću večer, dok spavaše, Dobrota Božja pokazala mu je veliku i lijepu palaču, punu oružja označenog križem Kristovim, kako bi mu pokazala, u vidljivom obliku, da se milosrđe koje je iskazao siromašnom vitezcu radi ljubavi velikomu Kralju, sada počelo vraćati s povratom bez usporedbe. On upita komu pripada to oružje, a jedan glas s neba mu potvrdi da je svo oružje njegovo i njegovih vitezova. Kada se probudi, ujutro, povjerovalaše kako je ona neobična vizija za njega predskazanje buduće slave. No, on još uvijek nije imao izvježban duh kojim bi ispitao božanske tajne i još uvijek nije imao intuiciju prepoznati nevidljive istine preko vidljivih pojavnosti”.³

155

San i duhovna dimenzija

Možemo odmah ustvrditi da ljudsko biće, u svoj svojoj kompleksnosti, ima potrebu u sebi razvijati i njegovati duhovnu dimenziju. Bila ta dimenzija shvaćena kao nešto što je osobno ili čak shvaćena od drugih kao iluzija, ljudsko biće traži preko na razne načine, traži točku u kojoj je moguće otvoriti dijalog čiji je cilj harmonično i uravnoteženo razvijati sve dimenzije osobnosti duž cijelog životnog vijeka, ali i pogledati preko horizonta života. Ovo posebno područje duha, koje ujedno otvara prostor elementima onostranoga i apsolutnoga, biva vrednovano stvarnim i učinkovitim onda kada progresivno osvjetljava

³ LegM 1, 3: FF 1031. Usp. 3Comp 5: FF 1399. Usp. Plotin, Enneada, IV., 8, 1. Ovaj san se događa u trenutku Franjinog odlaska prema Apuliji, želeći se pridružiti vojsci nekog asiškog plemića (ne znamo ime tog plemića). To je vrijeme kada je Gualtiero iz Brienne bio čelnik vojske Inocenta III. i borio se protiv Markwalda koji je želio preuzeti papino skrbništvo nad mladim Fredericom II. Franjo je već doživio jedan neuspjeh (zarobljeništvo u Perugi) pa sada želi pokušati još jednom ostvariti svoj san, postati vitez, i riješiti se nakupljenih frustracija. Elementi sna su dosta nejasni jer upućuju na moguće Franjine želje, težnje, a s druge strane upućuju i na potrebu drugačijeg, dubljeg viđenja vlastitoga života.

kompleksnu problematiku poziva neke osobe. No, kada bi se nedovoljno vrednovala ova duhovna težnja, lako bi se mogao osjetiti nedostatak u jednoj od bitnih komponenti osobnog i društvenog života ljudskoga bića. Stoga se čini nemogućim biti nezainteresiran za duhovno područje.

Ako dakle shvaćamo Franjine snove koji odzvanjaju u njegovoj intimi kao mjesto stvarne komunikacije s duhovnim, transcendentnim ili apsolutnim, onda možemo ući u područje duha s nadom da je moguće analizirati njegov odnos s božanskim glasom. Ipak, neće biti dovoljno analizirati ovaj događaj iz perspektive psihologije ličnosti – pogotovo ne gledajući iz perspektive humanistički-egzistencijalističke psihologije – premda se ona aktivno bavi ljudskom težnjom u odnosu prema duhovnome. Ona, naime, oslikava samo antropološku dimenziju koja, u slučaju zvanja, premda je neizostavna, sačinjava samo jedan njegov dio te, ako je shvaćena jedinom, može ograničiti zvanje na obični objekt koji je potrebno ostvariti ovdje i sada,⁴ ali drugi dio zvanja, tj. onaj koji spada u sferu transcendentnosti, može odbaciti shvaćajući ga manje bitnim ili čak nebitnim. Evidentno je da je potreba, baviti se duhovnim ili transcendentnim – u Franjinom slučaju i smislom života⁵ – njega samoga progresivno dovela do otvaranja Misteriju kojega nije bilo moguće razumjeti baveći se samo antropološkom dimenzijom. U tom smislu, Franjina intima, kao posebno područje u kojemu se oblikuju snovi, jest mjesto susreta nečega misterioznijeg i različitijeg od onoga što sami jesmo, područja u kojemu se otvara horizont življenja i nadilazi odnos zatvoren u imanenciju. Primijetiti prisutnost Drugoga u životu ujedno je poziv da se stalno pitamo o vlastitoj sudbini, o vlastitim ciljevima i o smislu prisutnosti Drugoga. U ovom kontekstu (upućenost na Drugoga) može se prikupiti i snaga koja donosi ravnotežu u stvaranju *sebe* u terminu odnosa.⁶

⁴ Usp. E. Fromm, *L'amore per la vita*. Tal. prijevod, u: F. S. Sardi, Milano, Arnoldo Mondadori, 1984., 78-84. Vidi: G. W. Allport, *The individual and his Religion*, New York, MacMillan, 1950.

⁵ Radi boljeg razumijevanja ove problematike, dobro je pročitati: ADLER A., *Der Sinn des Lebens*, Frankfurt am Main, Fischer Taschenbuch, 2002.

⁶ Vidi: U. Ponziani (a cura), *Psicologia e dimensione spirituale*, Bologna, il Mulino, 2004.

San o oružju kao poziv na odnos u ljudskoj intimi

Činjenica je da se naš život temelji na odnosima. Stoji stoga i tvrdnja da se poziv mora temeljiti na odnosu ukoliko je ono zov koji postavlja pitanja i traži odgovore. Svaki odnos se otvara susretom i govorom pitanja. Svako postavljeno pitanje traži odgovor usmjeren prema zovu pitanja. Snaga pitanja usmjeruje odgovor u njegovom razvoju. Usmjerenost odgovora sili na odnos s onim koji pita. Tako u temelju odnosa stoji pitanje koje slušamo u glasu onoga tko zove i odgovor, odziv, a da se ni zov pitanja ni odgovor ne moraju brinuti za konačnu jasnoću jer utemeljenost i snaga odnosa postaje izvor bivovanja. Odnos postaje mjesto susreta zova pitanja i odgovora, govora i slušanja.⁷ Tek pravi odnos prelazi u bivovanje.

157

Ipak, nećemo zanemariti mogućnost da svaki zov i svako pitanje mogu biti bitni i svaki odgovor može nositi bitnost odgovorenom zovu. U tome se očituje i konfliktnost pitanja, glasova, smislova koji odzvanjaju u svakodnevnicu ljudske intime.⁸ No, samo je bitni zov i bitni glas ujedno i sudbonosan; bitni odgovor jest isto tako sudbonosan jer se sudbonosnost otkriva u bitnosti našeg odgovora. Samo sudbonosni odgovor dovodi i stavlja u pitanje cijelo biće, svu intimu, psihu, duh i tijelo. Naša intima, pa i njezini skriveni zakutci, predaju se u odgovoru. Ako je stavljeno u odgovor cijelo biće, biće počinje govoriti. Kada biće odgovara, riječ šuti jer govor bića postaje bit jezika. Govor bića konačno jest odgovor cijelog života bića koji stoji u odgovoru. Odgovor bića jest u konačnici odgovornost sudbine koja počinje djelovati. Tamo gdje u odgovoru na zov nema cijeloga bića, nego odgovara samo jedna ili nekoliko dimenzija osobnosti, pojavljuju se mogućnosti prevare. Tek cijelo biće u odzivu prestaje razmišljati o jednostavnom samoostvarenju,⁹ a počinje stavljati sudbinu u prostor nove mogućnosti koja nadilazi ostvarenje *sebe* u terminima imanentnoga. Inače se lako prevariti ako se cijelo biće ne predaje u odgovoru koji stremlji

⁷ Usp. P. de Benedetti, *La chiamata di Samuele e altre letture bibliche*, Brescia, Morcelliana, 2006., 91.

⁸ Traženje smisla je kompleksna stvarnost; ona rađa konfliktnost u stvarnosti bića koje pokušava nadići nerazmijevanje onoga što svakodnevno otkriva, doživljava, izgovara na svom razvojnem putu. Vidi: ADLER A., *Der Sinn des Lebens*, Frankfurt am Main, Fischer Taschenbuch Verlag, 2002.

⁹ Usp. A. Gennaro, *Introduzione alla psicologia della personalità*, Bologna, il Mulino, 2004., 151-152.

preko dimenzije imanencije. Stoga svaki odnos nosi odgovornost u odgovoru, a to je govor bića u zalaganju za što jasnijim odgovorom na postavljeni zov pitanja. Odgovornost je uvijek u žurbi za jasnoćom odnosa. Ona prepoznaje bezgraničnost sebedavanja u odnosu.

Činjenica je i da se naš život s drugima odvija u istom prostoru i u istom vremenu. Iako nam jednakost prostora i vremena omogućuje odnos s drugima, oni ga uvijek ne pretpostavljaju. Prostor i vrijeme pružaju samo mogućnost blizine. I premda je blizina odnosa mogućnost, ne znači da smo u odnosu jer se blizina odnosa prepoznaje jedino u davanju odgovora na zov postavljenog pitanja i to samo u životu bića koje djeluje odgovorno. Tek davanje jasnog odgovora na zov pitanja čini odnos. I samo odgovor otkriva snagu odnosa u našem prostoru i vremenu. Biti u odnosu stoga znači dati odgovor i preuzeti odgovornost. Odnos je odgovor. Kolikogod blizina pruža šansu, samo je odgovornost u odnosu ostvaruje.

Stoga postoji blizina bića najprije u samoodgovornosti za vlastitu sudbinu. Prava odgovornost stoji tamo gdje je na postavljeno pitanje dan stvarni odgovor. U tom slučaju samoodgovornost otvara najprije odnos s vlastitom intimom jer se kroz odgovor određuje izbor kojega se postavi sudbonosnim. I opet možemo reći da je sudbonosnost svakog našeg odnosa vezana uz odgovor. Zato je odlučnost za odgovor u vlastitoj intimi onaj početak na kojega se naslanja odziv i, u konačnici, zvanje.

Odluka za zvanje zrije – ali nikako sama od sebe – da bi se napokon stiglo do njezine bitnosti. I onda kada je odluka učinjena, ta odluka još se uvijek ne gradi na samoj jasnoći odnosa prema *sebi*,¹⁰ nego na iščekivanju novosti zova koji se osluškuje u vlastitoj intimi. Inače sudbina odgovora postaje nejasnija. Još simptomatičnije postaje stanje neodgovora jer iza njega ne stoji odgovornost za jasnoćom odnosa i sebedavanja,

¹⁰ Premda koncept humanističko-egzistencijalističke psihologije daje naglasak na "postajanje" ljudskog bića, tj. biće je u neprestanom rastu, ipak proces razvoja *sebe* i ostvarenje vlastitih potencijala gradi samo u antropološkoj dimenziji. Proces ostvarenja se događa zahvaljujući što *ja* bira vlastiti put ostvarenja. Svaka nova faza razvoja je transcendencija prethodne faze i to je proces "postajanja". No, dimenzija transcendencije je zapravo lišena odnosa s duhom vjerskoga ili Božanskoga Misterija te je svedena na ljudsko. Usp. MAY R., *Existence*, New York, Basic Books, 1958., 43-50.

nego pokušaj rješavanja problema vlastite intime ljudskosti skrivene duboko ispod maske lica i ostvarenja *sebe*.¹¹

Može se reći da ne postoje oni koji su spremni potpuno se otvoriti vlastitoj intimnosti i intimnosti drugoga a da ne osjećaju rizik. Svako otvaranje sili na izlazak iz sebe i ostavlja intimu ranjivom. Ranjivost intime, duha, psihe, emocija, ipak nije neljudska, samo se skriva kako ne bi bila rascjepljena u odnosu koji nije dovoljno jasan. No, izlazak iz sebe govori i o potrebi za blizinom drugoga bića kojemu se intima otvara. Tek ispražnjena intima ostavlja prostor za drugoga. Istina, intima nije prazna: ili smo mi u njoj ili puštamo da Drugi dotakne srce našega bitka. Srcem ljubiti otkriva nužnost potrebne kvalitete vlastite intimnosti koja je, na kraju, jedina motivacija za otvaranje odnosa s drugima. Takva je intimnost bez daljnjega još uvijek u stanju rizika. A tragičnost se intimnog odnosa nazire u tome što se vlastita intimnost ne otkriva u jasnoći samoodgovora, nego u mogućoj nejasnoći skrivenih seksualnih namjera u odnosu sebe prema drugoj osobi.

Činjenica je pak da nitko olako sam ne dolazi do potpune jasnoće (svijesti) vlasite intime. Teško je postići vlastiti identitet u odnosu ako se ne razvija i pravi odnos prema drugome. Ipak, oni koji stalno inzistiraju na intimnosti sa svima i ni s kim posebno ne razumiju prirodu ljudske intimnosti. Nemoguće je biti u univerzalnom smislu intiman ako nikada nije postojalo iskustvo i jasnoća (svijest) o vlastitoj intimnosti. U ovome postoji i dar i izazov. Stoga je sve opet stavljeno u zov i potragu za jasnim odgovorom koji su odrednica našem unutaršnjem i vanjskom odnosu.

Istina je i to da se ne može gledati, u općem smislu, svaki odnos kao da je ispunjen nekakvim skrivenim namjerama. Iza skrivenosti naime stoji nejasan odgovor. Već je rečeno da sudbina odnosa prema drugom stoji u odlučnosti vlastitog odgovora dok se ne spozna jasnoća glasa u intimi (je li to glas društva, seksualnih želja, frustracija, težnji za moću i slavom itd.). Koliko ona biva živa, toliko odnos prerasta u (ne)jasnoću. Jasnoća odnosa je stoga uvijek na tragu otkrivanja stvarnog izvora glasa koji odzvanja u intimi. Tko nikako ne može razumjeti odnos, pa i

¹¹ S obzirom da je problematika *sebe* iznimno važna kada govorimo o procesima ostvarenja sebe u terminima ovostranoga ili onostranoga, dobro je pročitati: VITZ P., *Psicologia e culto di sé. Studio critica*, Bologna, EDB, 1987.

dimenziju seksualnoga u odnosu, kao stvarni ljudski afekt, nego ga razumije samo kao preobučenost ili skrivenost razrađenog plana erosa, rađa osjećaj da nikada nije bio u jasnom odnosu ni prema sebi ni prema drugima. Jer jasni odnos žuri biti izvor spoznaje koja se razumije najprije u jasnoći prema samom sebi, a onda i prema drugima. I dok god se hrani jasnoćom vlastite intimnosti (i svjesnošću o sebi) i priznaje je, neće biti preobučen u skrivene namjere, nejasne osjećaje, potisnute seksualne potrebe, bojažljive emocije. Jasnoća intime ne krije planove koji “preoblače” odnos u seksualno. Ona samo otvara horizont koji ide preko granica onoga što zatvara pogled i hod onomu koji želi nadići zacrtanu tragičnu sudbinu ljudskosti.

Tek prikriveni i razrađeni pogled erosa pretvara zov pitanja i sami odnos u potrebu zadovoljenja intimne seksualne nedorečenosti. I, ako obojimo intimu i njezine odnose “skrivenim namjerama erosa”, vrlo je lako uočiti da se struktura osobnosti razvija djelomično i to samo radi potreba interesa “ovdje i sada”.¹² Vrijednost odgovora na zov lako se pretvori u nešto sasvim suprotno, ostavljajući prostor za mišljenje i ponašanje koje se temelji na ugodi i koristi (zadovoljenju seksualnog), a ne na jasnoći odnosa koji pokušava nadići ostvarenje interesa “ovdje i sada”.

San o oružju i elementi seksualnosti

Kao i mnogi snovi, tako i *san o oružju* ima svoje značenje i mogućnost interpretacije. Ipak, sve do Freudovog vremena poznavanje i interpretacija snova nije napravila veći napredak. Premda je ovo istina, ipak postoje već od antičkih vremena interpretacije koje ujedinjuju *oružje u snu* sa snagom snivača, s njegovom sposobnošću braniti i boriti se.¹³

Ovoj interpretaciji može se pridružiti i druga, novija, tj. ona psihoanalitička (Freud): on je dodao ovoj antičkoj interpretaciji svoju vlastitu, ali dosta širu. Po Freudu, *oružje* ima značenje

¹² Kako bi se bolje razumjela osobnost, G. W. Allport predlaže da se razlikuju osobne crte (elementi) (nazvane i *osobne sklonosti*) od genotipskih i fenotipskih crta. Opis kojega označavamao “ovdje i sada” jest *fenotipski*. *Fenotipske crte* mogu se promatrati, dok se one *genotipske* više odnose na temeljne elemente. Usp. H. Franta, *Individualità e formazione integrale*, Roma, LAS, 1982., 28-33.

¹³ Vidi: Elio Aristide, *Discorsi sacri*, u: S. Nicosia (a cura), Milano, Adelphi, 1984. Artemidoro, *Il libro dei Sogni*, u: D. del Corno (a cura), Milano, Adelphi, 1974. Agostino *Confessioni*, u: R. de Monticelli (a cura), Milano, Garzanti, 1990.

produžetka spolovila, tj. ima značenje *faličkog simbola* koji evidentno označava želju za seksualnim odnosima (ostvarenje želje¹⁴); čak mu daje i značenje obuzdavanja libida, sublimacije seksualnog poriva, ali i masturbacije koja je više izraz tjeskobne, nezadovoljene potrebe erosa; falički simbol također je snažan izraz težnje za moći.¹⁵ No, ovo ne bijaše jedina njegova interpretacija; nije se na ovome zaustavio, nego je dodao i neke druge aspekte. Po njemu, *oružje u snu* snivača može značiti i određeni nedostatak, razočaranje na koju san reagira ili neka psihička tenzija koju treba eliminirati (što se može dogoditi i ubijanjem).

U ovim interpretacijama lako prepoznamo dvije energije koje se preklapaju u Franjinom snu: eros i thanatos. Osim erotskih težnji pepoznajemo i druge elemente koji se čine značajnijima za interpretaciju ovog sna: psihičke frustracije, strahovi, bolest koja se pretvara u neravnotežu duha, razočaranja zbog neuspjeha (pohod u Perugiu završio je neslavno za Franju), ali i težnja za slavom, viteštvom, borbom itd. U ovom slučaju, san je samo projekcija faličkih stremljenja (moć i slava) kroz svakodnevne želje, ali i izraz frustracija kojih se treba osloboditi radi ostvarenja želja.

Radi boljeg razumijevanja, nužno je dodati još neke interpretacije o *oružju u snu*. Drugu postavku nalazimo kod Junga. Njegovo je polazište šire stoga što on ne pronalazi samo biloške faktore kao materijal libida (primarna energija) – kao što se događa u frejdovskom konceptu – nego pretpostavlja i duhovne aspekte i dinamični pokret prema budućnosti.¹⁶ San se transformira, po njemu, iz dimenzije individualnog podsvjesnog u nešto daleko kompleksnije i misterioznije. U međuvremenu otkriva se u *snu o oružju* izraz stvaralačke snage snivača i cilja

¹⁴ Usp. S. Freud, *L'interpretazione dei sogni*, u *Opere 1886.-1905*, Roma, Grandi Tascabili Economici Newton, 2002., 752-766.

¹⁵ Usp. J. D. Nasio, *L'Edipo. Il concetto cruciale della psicoanalisi*, Roma, Ed. Magi, 9-47. Za razliku od psihoanalitičara frejdovskog tipa, Fromm duboko sumnja u sublimaciju jer je smatra nedovoljno jasnom, pa čak i pogrešnom budući da se odnosi uglavnom na perverznu seksualnu potrebu kako je razumije ortodoksna pishoanaliza. Time se ne mijenja karakter osobe što može biti pogubno u određenim trenucima. Stoga on pretpostavlja da bi određena kontrola i analiza samog stupnja kontrole mogla biti bolja i jasnija. Usp. E. Fromm, *L'arte di ascoltare*, Milano, Oscar Mondadori, 2006., 101-109.

¹⁶ Usp. Carl Gustav Jung, *La libido: simboli e trasformazioni*, Torino, Boringhieri, 1965.

koji se hoće ostvariti. Jednostavno, posjedovati *oružje u snu*, može označavati odluku snivača koju treba donijeti u budućnosti ili obraniti, djelovati i izraziti nešto na planu stvarnosti, konkretizirati misli, stavove i težnje. Ipak, prije svega *oružje u snu* sugerira čin *obrane* ili *borbe*. Imati oružje u snu simbol je potrebe aktivno utjecati na situacije, preoblikovati ih u vlastitu korist (Jung ovdje aludira na osobne sposobnosti i mogućnosti). Osim toga, san može značiti i neku konfliktnu situaciju u kojoj se nastoji potvrditi vlastita volja i učiniti je vrijednom jer je možda u svakodnevnicu pomalo frustrirana.

Upotrijebiti oružje u snu često je vezano uz obranu osobnih ideja i, u istom trenutku, vezano je uz stavljanje u sumnju tih istih ideja kako bi se išlo, u budućnosti, prema nečemu što je životnije i bitnije.

Očito je da *oružje u snu* može imati jako puno značenja. Ono što se nazire u ovom snu, osim onog seksualnog značenja, jest smisao konflikta, frustracija, obrane vlastitih ideja i buduće perspektive, vlastitih težnji, ali i nečega što ide preko mentalnih stanja i ljudskih spoznaja prema dubljem, smislenijem i bitnijem. San uključuje, ne samo potrebu ostvarenja *sebe*, nego i želju koja nadilazi ljudska ograničenja (imanenciju) i ide prema Beskonačnom do najvećeg ostvarenja života.¹⁷

Već psihološke interpretacije nadilaze viziju sna kao čisto bio-psihološkog načela ulazeći u prostor ljudskoga duha te otvaraju prostor odnosa u duhu ("biti u Duhu"). Dimenzije sna tako nadilaze puku predodređenost i svedenost na seksualnost te ulaze u prostore Duha.¹⁸

San o oružju i elementi odnosa u Duhu

Uzevši u obzir Franjine životopisce oni, osim što govore o oružju, govore i o glasu koji se čuje. Zapravo, u snu se odvija cijela komunikacija, odnos između pitanja i odgovora. Glas, s kojim Franjo komunicira nije tražio nikakvu dozvolu doći, pokazati mu dvoranu punu oružja i govoriti mu. Franjo očito ovo nije

¹⁷ Gestalt teorija postavlja neke druge interpretacije. Vidi: F. Perls, *La terapia gestaltica parola per parola*, Roma, Astrolabio, 1980. F. Perls - P. Goodman - R. Hefferline, *Teoria e pratica della terapia della Gestalt. Vitalità e accrescimento nella personalità*, Roma, Astrolabio, 1971.

¹⁸ Usp. C. Augias - V. Manusco, *Disputa su Dio e dintorni*, Milano, A. Mondadori, 2009., 107-120.

očekivao, nije bio spreman na mogućnost komunikacije niti mu je ona bila potpuno jasna. To se i nije predstavljalo kao uvjet.¹⁹ Tek poslije, u budnom stanju, tražit će se interpretacija i jasnoća onoga što se događalo u snu. Netko je ušao u život nenajavljen, premošćujući ljudsku ograničenost, ljudsku konačnost kao i osjećaje, želje i racionalni red. Tako san postaje doživljaj u kojemu je osobni utjecaj smanjen. Tu se više ne odlučuje svjesno, nema se kontrola događanja jer nešto nadilazi egzistenciju. Premda kontrola svijesti nije potpuno nestala, u budnom stanju stvari se kontroliraju ili ih sve barem pokušava kontrolirati i na njih utjecati; u probuđenom duhu svijest odlučuje o mnogočemu: što misliti i učiniti, kako djelovati i što željeti. Sada naprotiv, u snu, ne postoji svjesna odluka što bi se trebalo učiniti. Ne gospodari se događanjima u vlastitom životu jer smo u dimenziji nespješnoga. Jasno je da u san, u kojemu je osobni utjecaj smanjen, moguć ulazak nečega ili nekoga nepoznatoga vlastitoj svijesti.²⁰ U život onoga koji nije svjestan uvijek je lakše ući. U trenutku uranjanja u podsvjesno ili nespješno snivač nije spreman ni na kakav oblik komunikacije, ni na kakav odnos. Snivač spava ne očekujući ništa. I tada nepoznati glas, zov, pitanje ima mogućnost ući u nespješnu ili podsvjesnu dimenziju intime snivača bez da se može na nju utjecati ili je ograničavati. U ovome se otkriva i posebnost sna. Glas govori snivaču u njegovom snu, u njegovom životu. Glas ne govori u svome vlastitom snu, nego u tuđem, u svijetu snivača, u njegovom nespješnome ili podsvjesnome; slike i glas ulaze u život, a da snivač to i ne želi. On ne može reći ništa jer nije potpuni gospodar vlastite intime. San se tako otkriva prvotno kao doživljaj u djelu intime na kojega sanjač ne može utjecati niti ga može predvidjeti. San nije izraz njegove volje niti je nešto što je zapisano u prošlosti. On nadilazi prošlost i otvara novu perspektivu (premda se ona snivaču ne čini odmah jasnom). Stoga se postavlja pitanje, ne koji je smisao sna, nego koja je perspektiva života ili, da budemo još jasniji, koji je stvarni smisao života. Tako se san pretvara u perspektivu traženja smisla cijeloga života, a ne samo razumijevanja osjećaja, emocija, želja, fantazija, strahova ili frustracija. Temeljno traženje, u konačnici, postaje traženje smisla pa i onoga što nadilazi smisao.

¹⁹ Usp. P. Madre, *La chiamata di Dio. Discernimento di una vocazione*, Milano, Ancora, 1994., 101-102.

²⁰ Usp. A. Vučković, *Esej o pozivu*, u: "Služba Božja" 1 (1997.), 69-75.

Nijedan, pa ni ovaj san, nije poznat u početku. Nepoznatost elemenata koji ulaze kroz san sanjača otkriva nejasnoću životnih snova. No, upravo nejasnoća postaje ona točka s koje se polazi u traženje značenja sna koji bi trebao nadići prijašnju zatvorenost života i stupiti u odnos s nečim što mu bježi iz spoznaje. Budući da san dolazi osobi koja sanja, a ne nekom drugom, i govori nejasno, značenje sna se najprije traži u životu onoga koji sanja pa čak i u promašenim smislovima. San opet stavlja čovjeka pred smisao vlastitog života (ili čak i besmisao). Stoga je život spavača prvo mjesto za (ne)razumijevanja sna, a onda i poziva. No, život u određenom trenutku prestaje biti dovoljan za razumijevanje poziva.

Franjo je prvom interpretacijom promašio smisao sna. Odatle se rađa potreba za novom interpretacijom.²¹ Zov nadilazi vlastitu intimu. Interpretacije dimenzija vlastite intime nisu dovoljne. Ona se mora otvarati dalje ako se ne želi da cijeli život postane besmislen. Istina je da besmisao također postavlja dodatna pitanja i sili na novi iskorak. No, tada pitanja nadilaze ustaljene odgovore. Zov ulazi u konflikt s unutarnjim i vanjskim sustavima, ulazi u osobne sudove i predrasude, u pravila i zakonitosti i u sve ono što bi moglo determinirati zvanje na osobnu povijest. Glas poziva snažan je znak prodora nečega drugačijeg od osobne povijesti, nečega što nadilazi dimenziju seksualnoga i uvodi u odnos s Misterijem (ono što izgleda najbitnije u ovom trenutku jest zvuk ovoga glasa u snu kojega bijaše nužno zapamtiti; on će biti ponovljen).²² Tek kada osobna povijest postane nedostatna za razumijevanje ovoga glasa, Franjo će se okrenuti drugačijoj interpretaciji, manje površnoj, daleko dubljoj; tada se proširuje horizont gledanja koji izlazi iz kruga ustaljenih interpretacija. Zato bijaše nužno povećati snagu pozornosti²³.

Jasno je da je onaj tko spava još uvijek nepokretan. Nepokretan ne može ništa promijeniti. Samo pokret vodi u odnos, a odnos onda otvara prostor odgovoriti na poziv. Onaj tko pozorno sluša glas i njegov zov koji odzvanja u intimi kroz

²¹ Psihoanalitička se načela pokazuju nedostatnima. Traže se nova načela koja će približiti interpretaciju sna njegovom izvornom smislu.

²² Usp. A. Cencini, *La storia personale casa del mistero. Indicazioni per il discernimento vocazionale*, Milano, Paoline, 1997., 18-19.

²³ Usp. A. Manenti, *Vocazione, psicologia e grazia. Prospettive di integrazione*, Bologna, EDB, 1992., 50.

san, budi se iz besmisla. Biti budan stoga znači stati pred vlastiti život pokušavajući mu dati smisao jer prošli smislovi gube jasnoću pred novim elementima sna. Tek odnos stavlja osobnost na početak pravilnog razumijevanja smisla života. Ako je odnos koji daje novi smisao, onda Franjin san nije moguće vidjeti samo kao puku projekciju strahova, želja, potreba koji se rađaju u svjesnom (budnom) stanju, poslije uranjanju u dimenziju podsvijesti pa opet, interpretirajući ih, izlaze iz tišine podsvijesti ili dimenzije nesvjesnoga; nije jednak onome što se događa u stanju budnosti jer se svi elementi ne mogu razumijeti kada ih se analizira u svakodnevnicu vlastitog življenja. Ovaj se san prije svega shvaća kao otvaranje odnosa s nečim što nije jednako svakodnevnicu pa stoga i biva nepoznati zov koji odzvanja svom snagom kroz dimenzije intime.

Polazeći od one prve iskrivljene interpretacije, pa i od krivog razumijevanja glasa, zova i pitanja, nadilazi se nerazumijevanje. Jer kriva interpretacija pokazuje sva svoja ograničenja. Ona se iscrpi i prestane važiti. Onda dolazi druga, pozornija i dublja. Potreba za jasnijim odgovorom napokon postavlja intimu u odnos prema nečemu drugomu ili nekomu Drugom koji zove i pita kroz san, a koji može dati maksimalnu jasnoću životu. San zato nije mjesto drugog, nego potpuno drugačijeg odnosa u intimi življenja, a opet nadilazi tu intimu; otkriva se kao moguće mjesto susreta s Onim kojega se ne očekuje, ali kroz san postaje nova stvarnost. Susret s Drugim u snu polako nadilazi sva očekivanja jer ne govori o ispunjenju vlastitih potreba (premda ih ispunja) niti rješavanju mogućih strahova, seksualnih frustracija, niti ostvarenju želja. San ulazi u dimenziju odnosa koji potiče duh snivača na novi odnos u Duhu. Tako snivač ulazi u duhovni odnos. Budući da snivač više nije potpuni gospodar vlastite intime, netko se Drugi pokazuje gospodarom jer ulazi u intimu snivača otvarajući svoj Duh za drugačiji odnos u duhu snivača. Odnos u Duhu stoga nije prazan. On mijenja odnos prema *sebi*, prema vlastitoj intimi, u odnos u Duhu. I premda još uvijek Franjo nije svjestan, u njemu se budi novi duh i nova duhovnost, osobna, duboka, ona koja iz najskrivenijih dijelova intime preobražava čitav život.

Ključ razumijevanja poziva nastavljen je, osim kroz interpretaciju onih seksualnih elemenata, elemenata tjeskobe, težnji koji su zajedno sa simptomima različite prirode otežavali, bilo slobodu Franjinog duha, bilo kvalitetu svakodnevnog življenja,

u intimi u kojoj su i elementi duhovnosti (transcedentnoga koji nadilazi tragičnost nemogućnosti) upleteni u mrežu različitih odnosa u potrazi za dubljim i jasnijim odnosom koji nadilazi čak i sami smisao. Budući da se ovdje radi i o dimenziji glasa koja u sebi nosi elemente smisla i bitka, životopisci su dali jednu uputu: prije nego se elementi ovoga glasa interpretiraju, uzimajući u obzir bilo kakve vanjske kriterije (pogotovo one koji svoju interpretaciju usmjeravaju na puko seksualno područje), ulazi se u odnos sa *sobom* u kojemu se čuje glas koja nadilazi ljudsku konačnost, smrtnost.

166

Nužno je uvidjeti da Franjo, pojavak oružja u snu, poslije interpretira kao glas ili poziv svojih težnji za slavom. Slava, koja ovdje već ima jasne obrise transcedencije, nije pravilno interpretirana niti ima točan smisao²⁴. Ipak, stalna potreba ovladati životom, u ovom je snu napokon otkrila sve slabosti Franjine interpretacije životnih poziva; uz to će otkriti i osobnu nemoć kontrolirati vlastiti život jer netko Drugi ulazi u njega. Umoran duhom, umom i srcem od stalne potrage za slavom i moći, on će se konačno predati glasu koji će mu omogućiti, ne drugu slavu i drugo ostvarenje, nego potpuno drugačije.

Istina je da životopisci ne ukazuju odmah na ključ razumijevanja poziva niti ovakva neposredna rješenja: ne kažu da glas rješava nakupljene frustracije ili da on automatski nadilazi poznate dimenzije osobne povijesti. No, tekst je prepun elemenata koji daju jasno naslutiti da je u igri Misterij koji, ispunjavajući svojim glasom intimu osobe, premošćuje pitanja seksualnoga i psihičke stabilnosti, pa čak i osobne duhovne dimenzije te uvodi u dimenziju traganja za beskonačnim Duhom. Ne samo u ovom tekstu, nego i u nekima poslije, odvija se proces u kojemu će glas zvučati sve snažnije kako bi u svijesti – a ne samo u dimenzijama nesvjesnoga ili podsvijesti – polako došao do trajnosti sve dok konačno Franjina intuicija ne odgonetne i prepozna izvor glasa. Premda je u prvom trenutku interpretiran kao potisnuta želja, u novom koraku je kriva interpretacija odbačena pa je mogla početi potraga za stvarnim izvorom glasa.

Čitajući, nadalje, 3 *Comp* i u ovoj biografiji pronalazimo sličan tekst koji kaže da je Franjo ušao u odnos s nekim nepoznatim. I ovaj tekst naglašava odnos, komunikaciju između nepoznatog glasa koji ga doziva i Franje. Naglasak je na nepoznatom glasu

²⁴ Usp. *LegM* 1, 3: FF 1031-1032.

koji nije glas potisnutih želja ili svakodnevnih težnji za slavom, nego zov Nepoznatoga koji zove i čeka jasniji odgovor koji nije determiniran vlastitom egzistencijom, osjećajima, seksualnim težnjama ili moći. Sve se ovo polako povlači kako bi se intima ispraznila i ostavila prostor za novi Duh koji dolazi u pozivu i njegovom pitanju.

ZAKLJUČAK

Svaki san ima svoj smisao. Smisao snova, pogotovo snova koji sadrže religiozne elemente, nije dostatno interpretirati bazirajući se samo na bio-psihološkoj razini osobnosti koja ocrtava san jednostavnim elementima svakodnevnice, polazeći od elemenata koji su izraz seksualnih (faličkih) težnji, kao što su moć i slava ili svakodnevnih frustracija. Ljudska se intima pokazuje daleko tajnovitijom i dubljom, nego što bi htjela ova interpretacija. Ako se ne uzmu u obzir načela i drugih disciplina, nedostatne interpretacije mogu vrlo lako suziti sami život, a time i poziv, na prostor konačne svakodnevnice koja zatvara horizont pogledu koji traži beskonačni Božji Duh.

Zato i ova kratka analiza i interpretacija *Sna o oružju*, kojega nam donose Životopisi Franje Asiškoga, nije puko i jednostrano nastojanje koje bismo uzeli kao sredstvo sukoba i pobjede nad interpretativnim načelima psihologije (psihoanalize), nego samo jedno od viđenja sna kao dijela ljudske intime u kojoj se izlazi iz termina jednostavne (i jednostrane) interpretacije simbola nesvjesnoga i podsvjesnoga, a dolazi na put traženja izvora života i poziva. Potraga za izvorom poziva ide preko bio-psiholoških dimenzija ljudske podsvijesti ili ne-svijesti te otvara prostor odnosu "biti u Duhu" koji se nameće kao točka iskonskog traženja cjelokupne ljudske intime (osobe).

VOCATION: SPIRITUALITY AND DREAM St Francis of Assisi's Dream of Armourour

Summary

St Francis of Assisi's *Dream of Armour* seems to be an important element in studying not so much the vocation of

Francis of Assisi, but the vocation in general. Since anthropology, psychology, philosophy, theology, etc. deal with the analysis and interpretation of dreams, the concept of understanding this dream sets a framework for various scientific (anthropology, psychology) and theoretical principles (philosophy, theology-spirituality).

We are aware that studying somebody's life, especially somebody's dreams, is by no means an easy task. In spite of that, our aim is to point at some elements of this dream that seem to be important for understanding a broader picture of a vocation, and go beyond its mere bio-psychological or sociological definition.

Key words: *vocation, call, spirituality, innermost feelings, Eros, relationship*